

26-31 Ağustos 1922 Tarihleri Arasında 14. Süvari Tümeni'nin Harekâtı*

Operation of the 14th Cavalry Division between August 26 and August 31, 1922

Dr. Çağlar ÖNGEL ¹

Öz

Anadolu'nun 1919 yılı içerisinde Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmesiyle milli direniş hareketi başlamıştır. Yunan düzenli ordusuna karşı, Anadolu'da düzensiz birliklerle başarı sağlanamayacağı anlaşılınca 2 Ağustos 1920 tarihindeki Afyonkarahisar Kongresi'nde düzenli orduya geçilme kararı alınmıştır. 26 Aralık 1920 tarihinde düzenli orduya geçilmiştir. 14. Süvari Tümeni 1921 yılının mart ayında Merkez Ordusu'nda, tümen karargahı ise Zara bölgesindedir. 14. Süvari Tümen Komutanı Yarbay Mehmet Suphi Beydir. Tümen, 1921 yılının haziran ayında Merkez Komutanlığı'ndan alınarak Batı Cephesi Komutanlığı'na gönderilmiştir. Batı Cephesi Komutanlığı'ndan da alınarak 1921 yılı temmuz ayının ortasında, yeni kurulan ve Albay Fahrettin Bey'in komutanlığı altında bulunan 5. Gruba bağlanmıştır. Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde, Sakarya Meydan Muharebesi'nde aktif olarak faaliyet göstermiş, 3., 54. ve 55. Süvari Alaylarından meydana gelmiştir. 13 Eylül 1921 tarihinde ise 5. Süvari Grubu, 5. Süvari Kolordusu olarak adlandırılmıştır. 14. Süvari Tümeni ise Tuğgeneral Fahrettin Paşa'nın emri altında bulunmuş, 3., 5., 34. ve 54. Süvari Alaylarından teşkilatlanmıştır. 14. Süvari Tümeni, 5. Süvari Kolordusuna bağlı, 4 alayıyla birlikte Büyük Taarruz ve Takip Harekâtı'na katılarak Türk İstiklal Harbi Dönemi'nde etkin rol almıştır. Çalışma, arşiv kaynakları, Genelkurmay Yayınları, tetkik eserler, dergi ve tezlerden hazırlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Büyük Taarruz, süvari, tümen, Mehmet Suphi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

With the occupation of Anatolia by the Greek forces in 1919, the national resistance operation began. When it was understood that there would be no success against the Greek regular army with irregular units in Anatolia, it was decided to switch to the regular army at the Afyonkarahisar Congress on 2 August 1920. On December 26, 1920, the regular army was transferred. The 14th Cavalry Division was in the Central Army in March 1921, and the division headquarters was in the Zara region. The Commander of the 14th Cavalry Division is Lieutenant Colonel Mehmet Suphi. The division was taken from the Central Command in June 1921 and sent to the Western Front Command. From the Western Front Command, it was taken from the Western Front Command, and in the middle of July 1921, it was attached to the 5th Group, which was newly established and under the command of Colonel Fahrettin Bey. It was active in the Kütahya-Eskişehir Battles and the Sakarya Pitched Battle, and consisted of the 3rd, 54th and 55th Cavalry Regiments. On September 13, 1921, the 5th Cavalry Group was named the 5th Cavalry Corps. The 14th Cavalry Division was under the command of Brigadier General Fahrettin Pasha and was organized from the 3rd, 5th, 34th and 54th Cavalry Regiments. The 14th Cavalry Division, attached to the 5th Cavalry Corps, took an active role in the Turkish War of Independence by participating in the Great Offensive and Pursuit Operation with its 4 regiments. The study will be prepared from archive sources, General Staff Publications, research works, journals and theses.

Keywords: Afyonkarahisar, Great Offensive, cavalry, division, Mehmet Suphi

*Bu çalışma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Prof. Dr. Ahmet Altıntaş'ın danışmanlığında tamamlanan "Türk İstiklal Harbi'nde 5. Süvari Kolordusu" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹caclar.ongel89@gmail.com

Paper Type: Research

Giriş

Süvari terimi, savaş sırasında atın askerle birlikte kullanılması ile adlandırılmıştır. Türk ordu sisteminin ana çâtısını süvariler oluşturmuştur. Bunun göstergesi ise Türk Ordusu'nda piyadelerin az olmasıdır. Diğer devletlerde de ordunun çoğunluğu piyadelerden meydana gelmektedir. Bundan dolayı Türk Devletleri, savaş stratejisi ve taktiğini süvariler üzerine yoğunlaştırarak bu sistemden fayda sağlamayı düşünmüşlerdir (Kafesoğlu, 1998, s. 282). Süvari birlikleri I. Dünya Savaşı'nda da kullanılmıştır. Savaşta, İtilaf Devletlerinin piyade kuvvetlerine karşı, süvarilerin taarruz amaçlı kullanılması istenmiştir (Engin, 2007, s. 7).

1919 yılının Mayıs ayında ise seferberlik ilan edilmiştir. Bu nedenle savaşa katılanların atları ile gelmesi istenmiştir. Atları ile katılan askerlerden süvari alayları daha sonra da bunlardan süvari tümenleri meydana getirilmiştir. Süvari birliklerin oluşturulmasında ilk zamanlar yarardan daha ziyade çokluk aranmıştır. Sınıfsal olarak süvari subaylarının az olmasından dolayı da başka sınıflardan da süvari sınıfına geçilmesine müsaade edilmiştir (Altay, 1949, s. 8)

Yunan Ordusunun düzenli kuvvetine karşı başarılı olunamayacağı anlaşılınca Büyük Millet Meclisi Afyonkarahisar Kongresi'nde alınan karar üzerine düzenli orduya geçilmiştir. Düzenli Ordu, I. İnönü Muharebesi ile başlayan Türk İstiklal Harbini, 11 Ekim 1922 tarihinde imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşmasına kadar sürdürmüştür.

Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra, Birinci Dünya Savaşı'nın tecrübeleri, birliklere talimnamelerle dağıtılmıştır. Türk Ordusu'nun bütün askerlerine eğitim ve konferanslar verilmiştir. Harp oyunları, atlı geziler ve tatbikatlar gerçekleştirilmiştir. Er ve subaylar için topçu kursları açılmıştır (Belen, 1983, s. 410-411).

Ekim 1921 tarihinde Türk ve Yunan Ordusu arasında gerçekleştirilen Güzelim Dağı Muharebesi'nden sonra 13 Kasım 1921 tarihinde 5'nci Kolorduya bağlı 14'ncü Süvari Tümeni'ne ait makineli tüfek 14, silah 1624 ve cephanesinin 60270 olduğu belirtilmiştir (Askeri Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı, (ATASE) Arşivi, İSH, K:1341, D:4ak). 1921 yılının Aralık ayında ise 14'ncü Süvari Tümeni'ni Dinar'a hareket ettirmiştir. (ATASE Arşivi, İSH, K:1637, D:33). 5'nci Kolordu karargahı 1922 yılının mart ayında Iğın'a gönderilmiş ve buraya konuşlanmıştır. 5'nci Kolordu, 1'nci, 2'nci ve 14'ncü Süvari Tümenlerinden meydana gelmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K:1642, D:72).

Büyük Taarruz'a sayılı günler kala 1 Ağustos 1922 tarihindeki Genelkurmay Başkanlığının raporunda; Yunan kuvvetlerinin konuşlandıkları yerleri paylamıştır. Buna göre; bir kısım Yunan birliğinin Güzelim Dağı'nda olduğu, bir kısmının ise Çukurköy'de bulunduğu bilgisi verilmiştir. Bir alaylık Yunan birliğinin de Afyonkarahisar'a gittiği ifade edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BCA, 30-10-0-0/54., 354., 34-16).

5'nci Kolordunun emri altında bulunan 14'ncü Süvari Tümeni'nin 15 Ağustos 1922 tarihindeki kuvvet sayısına bakıldığında; 155 subay, 2954 er ve 1546 adet silah olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hafif 48, ağır 16 olmak üzere toplam 64 makineli tüfek, tüfek cephanesi 512547, top 4, top cephanesi 800 adet olduğu bilinmektedir. Buna ilaveten Tümeni'nin, 2069 binek, 542 mekkari, 100 merkep, 94 deve vardır (Türk İstiklal Harbi (TİH), C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 328-329.).

Büyük Taarruz sırasında 5'nci Süvari Kolordusuna bağlı süvari birliklerine görevler verilmiştir. 26 Ağustos 1922 tarihinde taarruz başladığında 14'ncü Süvari Tümeni'ne; Sinanpaşa Ovası'na inerek, Yunan Ordusu'nu Afyonkarahisar'da kuşatarak imha etmek, İzmir-Afyonkarahisar tren yolunu hattını kesmek ve Yunan 1'nci, 2'nci ve 3'ncü Gruplarının birleşmesini engelleme görevleri verilmiştir.

1. 26-31 Ağustos 1922 Tarihleri Arasında 14. Süvari Tümeni'nin Harekâtı

1.1. 26 Ağustos 1922 Harekâtı

Büyük Taarruz öncesi 5'nci Kolordu, 1'nci, 2'nci ve 14'ncü Süvari Tümenleriyle birlikte Ilgın'da bulunmuştur. Kolordu, Ilgın'da geçen süre içerisinde eksiklerini gidermiş ve ardından Şuhut'a gelmiştir (Gönçer, 1940, s. 100). 14'ncü Süvari Tümeni²; 21 Ağustos'ta Kundallı'ya, 22 Ağustos'ta Oynağan'a, 23 Ağustos'ta Haydarlı'ya varmıştır. 23/24 Ağustos gecesi Haydarlı'dan ilerleyen Tümen, 24 Ağustos sabahı Menteş'e ve 25 Ağustos sabahı Kılındıras - Kınık hattına varmıştır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 38). Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın raporunda; 26 Ağustos 1922 tarihinde saat 4.30'da taarruzun top ve makineli tüfek atışlarıyla başladığını belirtmiştir (BCA), 30-10-0-0/54., 354., 34-2).

Büyük Taarruz'da 5'nci Kolordu, Ahır Dağlarını aşarak Sinanpaşa Ovası'na inme görevi verilmiştir. Ayrıca Kolordu, 26 Ağustos sabahı 1'nci Kolordu karşısında bulunan Yunan kuvvetlerine taarruz edecektir, Uşak - Afyonkarahisar arasında bulunan demir yolunu tahrip edecek, Döğer bölgesindeki yedekte bulunan Yunan kuvvetine ve Uşak'ta bulunan Yunan Grubu'na karşı keşif yapacaktır. 5. Kolordu bu emir doğrultusunda 25 Ağustos sabahı Sandıklı'nın kuzeybatısında bulunan Çukurca bölgesinde gelmiştir. Yunan birlikleri ise Ahır Dağı'nda bulunan engebeli ve sarp olan kısmı boş bırakmışlardır. Fahrettin Paşa, 14'ncü Süvari Tümeni'ne, 25 Ağustos 1922 akşamı Çayhisar'a ilerleyen 1'nci Süvari Tümeni'ni takip etme emrini vermiştir. 14'ncü Süvari Tümeni, 26 Ağustos 1922 sabahı kolbaşı ile birlikte Yunan birliklerinin boş bıraktıkları alandan geçmişlerdir (Belen; 1970, s. 30), (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 81-82), (Okulu, 2009, s. 70).

5'nci Süvari Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa anılarında 24 Ağustos'ta Sandıklı kısmına geldiğini ve 14'ncü Süvari Tümeni'nin de dahil olduğu birliklerle Yürükmezari'nden geçerek ovaya inişlerini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır (Altıntaş, 2011, s. 317-318), (Kaya - Kaya, 2014, ss. 27-28).

5'nci Kolordu, 26 Ağustos'ta saat 00.30'da Çukurca'ya gelmiştir. 14'ncü Süvari Tümeni ise saat 1.00'de hareket ederek, Güdübez - Çukurca istikametini takip etmiştir. Bu sırada güzergah üzerinde Yunan 2'nci Tümeni birlikleriyle çatışmaya girilmiştir. 14'ncü Süvari Tümeni, Yürükmezari'na saat 7.30'da gelerek dinlenmeye geçmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 83), (TİH, C. VII, 1975, s. 494).

1. Ordu Komutanı Nurettin Paşa'nın, 651 sayılı raporunda; Yunan birliğinin Ayvalı - Sinanpaşa doğu hattını savunmakta olduğu ve iki alaylı Yunan kuvvetinin de saat 6.00'da Ayvalı - Sinanpaşa hattına sürüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca bu kuvvetin trenle Balmahmut'a çıkarıldığı anlaşılmıştır (Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (ATBD), 2015, ss. 42-45), (ATBD, 1994, ss. 49-52).

1'nci Ordu Komutanlığı, saat 12.20'de Cephe Komutanlığına çektiği telgrafta; 14'ncü Süvari Tümeni'nin saat 9.00'dan önce Tokuşlar'a ulaştığını söylemiştir. 14'ncü ve 1'nci Süvari Tümenlerinden hattı bozmak için tahrip müfrezeleri ve keşif bölüklerinin gönderildiğini belirtmiştir. (ATBD, 2015, ss. 27-30), (ATBD, 1994, ss. 43-46). Buna ilaveten 14'ncü Süvari Tümeni'nden bir alayının Akçaşar köyünü işgal ettiğini bildirmiştir (ATBD, 2015, s. 52-56).

26 Ağustos'ta³ 14'ncü Süvari Tümeni Yürükmezari'nda konuşlanmıştır. (Altay, 1970, s. 333). Paşa, 14'ncü Süvari Tümeni'ne, 5'nci Kolordunun gerilerini korumasını, Yunan birliklerinin Altıntaş üzerinden gelip gelmediğinin keşfedilmesini ve demir yolunun tahrip edilmesini istemiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 111-112). Kolordu komutanının amacı; Afyonkarahisar güneyinde İhtiyat Yunan Grubunun yardıma gelmesini önlemek ve 5'nci Kolorduyu da Balmahmut - Ayvalı yönüne ilerletmektir. 14'ncü Tümen, saat 9.15'de hareket

² 14'ncü Süvari Tümeni'nin 21-25 Ağustos 1922 tarihleri arasındaki harekâtı için bkz: Ek Harita 1.

³ 14'ncü Süvari Tümeni'nin 26 Ağustos 1922 tarihli harekât için bkz: Ek Harita 2.

etmiştir. Tümen'e bağlı 5'nci Alay Çobanözü ve Kınık'ı işgal etmiş, ardından batı istikametine karşı düzen almıştır. Kınık'tan Tazlar yönüne gönderilen keşif kolları Tazlar'dan Yunan birliklerinin direnişi ile karşılaşmıştır. 14'ncü Tümen'e bağlı 3'ncü Alay'a, Dumlupınar ve Altıntaş bölgelerini keşfetmesi ve demir yolunun tahrip etmesi emredilmiştir. 34'ncü Alay, Tokuşlar'ı işgal etmiştir. 14'ncü Tümen da Tokuşlar'ın güneyi istikametine tutmuştur. Saat 11.15'de 5'ncü Kolordudan Nurettin Paşa'ya yazılan ilk raporda; 14'ncü Tümen'in Tokuşlar'da bulunduğu belirtilmiştir. Fahrettin Paşa, 14'ncü ve 2'nci Süvari Tümenlerini kuzeye göndermek istemiştir, fakat 5'nci Süvari Kolordusunun, batıda Yunan 2'nci Tümeni'nin bulunmasından dolayı kuvvetinin tamamından faydalanamamıştır. 5'nci Kolordu Komutanlığının saat 12.00'de verdiği emirde; 14'ncü Süvari Tümeni'nin bir alayını tahrip müfrezelerine destek olmak amacıyla Akçaşar güney tepesine süreceğini, ayrıca Hamur, Başkimse, Olucak, Yıldırım Kemal kısımlarının keşfedileceğini söylemiştir. 14'ncü Süvari Tümen Komutanı Yarbey Mehmet Suphi Bey ise saat 13.00'de 3'ncü Alay'ını Akçaşar güney kısmına sürmüş, öğleden önce yolladığı tahrip müfrezesi ve keşif bölüğünü de 3'ncü Alay emrine vererek yukarıda ifade edilen hattın keşfedilmesini emretmiştir. 3'ncü Alay, Akçaşar'a geldiğinde keşif bölüğü demir yolu civarında çatışma halindeydi. Yunanlılar, demir yolunu tahkim etmelerine rağmen, Türk keşif bölüğü demir yolunu tahrip etmiştir. Ayrıca Başkimse bölgesinde bulunan köprüyü yıkarak, Demir Yolu Koruma Birliğini ortadan kaldırmıştır. 14'ncü Tümen birlikleri, bölgedeki Yunan kuvvetleriyle yaptıkları muharebelerde başarılı olmuştur. Bu sayede Yunanlıların ikmal ve iaşe sağladıkları güzergahta ortadan kaldırılmıştır. Bu muharebede, keşif bölüğünden Teğmen Selahaddin ile 15 yaralı ve 4 er şehit olmuştur. 14'ncü Süvari Tümeni'nin alayları geceyi Çobanözü, Kınık, Akçaşar ve Tokuşlar'da geçirmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 112-114), (Türkmen, 2010, s. 99).

14'ncü Süvari Tümen ele geçirdiği Kılıçarslan mevziini terk etmiştir. Yunanlılar, dokuz tümenini tren vasıtasıyla Afyonkarahisar'a nakletmeyi düşünmüş, Afyonkarahisar kuzeyindeki tümenlerden de taburlar alarak 27 Ağustos 1922 sabahı Türk Ordusu'na karşı taarruzlarına devam etmek istemiştir (Kollu, 1992, s. 525).

Sonuç olarak 5'nci Kolordu, 26 Ağustos 1922 tarihinde Hacettepe ve Çiğiltepe arasından ilerleyerek Sinanpaşa Ovası'na gelmiştir. Ardından 1'nci Tümen Ayvalı'ya, 14'ncü Tümen ise Düzağaç'a hareket etmiş ve Çiğiltepe ve Kaleciksisivrisi hududuna püskürtülen Yunan birliğinin sağına ve gerisine hücum ederek Yunan askerlerinin arkasını kuşatmıştır. Süvari birlikleri daha sonra Uşak - Afyonkarahisar tren hattını bozarak, Yunan birliğinin İzmir ile bağlantı yollarını kesmiş, diğer yandan Yunan kuvvetini yok etmeyi amaçlamıştır. Buna ilaveten Döğer, Anıtkaya, Altıntaş bölgesindeki İhtiyat Yunan Grubu ile Uşak Yunan Grubuna karşı, emniyet ve keşif görevlerini yapmışlardır (Gönçer, 1940, ss. 101-102), (Altıntaş, 2011, ss. 313, 328), (Kaya - Kaya, 2014, s. 27).

1.2. 27 Ağustos 1922 Harekâtı

Nurettin Paşa, 27 Ağustos 1922 tarihinde⁴ saat 11.00'de İsmet ile Yakup Şevki Paşalara ilettiği raporunda; 14'ncü Tümeni'nin saat 2.45'ten sonra Yıldırım Kemal, Karacaören bölgesindeki dağ eteklerinde olduğunu belirtmiştir (ATBD, 2015, ss. 106-114).

27 Ağustos 1922 tarihinde 14'ncü Tümen'e bağlı; 5'nci Alay Tazlar'da bulunan Yunan birliğiyle temasta, 3'ncü Alay Akçaşar'da, Tümen'in çoğunluğu ise Tokuşlar'da bulunmuştur. Nurettin Paşa'dan, 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya saat 4.30'da telgrafta, Kırka bölgesinde durmayıp Yunan Ordusu'nun gerilerine faaliyetlerini çoğaltarak İhtiyat Yunan Grubu ile Dumlupınar bölgesindeki Yunan birliklerinin keşfedilmesini ve Yunan kuvvetinin cepheye yardım etmesinin tehirlenmesini emretmiştir. Fahrettin Paşa da emre bağlı olarak İbulak Dağı yönünde çevirme yapmayı planlamıştır. Bundan dolayı Kırcaarslan istikametine gitmek yerine Akçaşar'a hareket ederek yapılabileceğini düşünmüştür. Saat 7.00'de; Fahrettin

⁴ 14'ncü Tümen'in 27 Ağustos 1922 tarihli harekât için bkz: Ek Harita 3.

Paşa, 14'ncü Tümen'e, Karacaören sırtlarını tutması emrini vermiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 138). Saat 10.00'a kadar on kilometrelik alanda Yunanlıların mevziileri yarılmıştır. 8'nci Tümen, Afyonkarahisar'a taarruz ederek şehri Yunan işgalinden kurtarmıştır (Kollu, 1992, s. 527).

14'ncü Süvari Tümeni, 26 Ağustos gecesini Tokuşlar, Akçaşar ve Kınık kesiminde geçirmiştir. Kolordu emrini alınınca da, Karacaören ve Tokuşlar istikametinden ilerlemiştir. Tümen, Dumlupınar, Arpalı, Karacaören alanlarına keşif kolları göndermiştir. 27 Ağustos saat 11.30'da Tümen'in çoğunluğu, Güneyköy'den kuzeye ilerleyen Yunan piyadesiyle öncü 54'ncü Alay muharebeye tutuşmuştur. Kınık bölgesindeki Tümen'in diğer bir alayı da, Tazlar'da bulunan Yunanlılarla muharebe halindeydi. 14'ncü Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in Karacaören güneyinde yalnız bir alayı elinde kalmıştır. 54'ncü Alay'ın 3'ncü Bölüğü telefon, telgraf hatlarını ve demir yolunu tahrip etmiştir. Bu tahrip işine köylüler de katılmıştır. Yunan Demiryol Koruma Birliklerine fazlaca kayıp verdirilmiştir. Akçaşar bölgesindeki 3'ncü Alay, karşısında bulunan yaklaşık 150 Yunan askeriyle çatışmıştır. 3'ncü Alay, öğlen adı geçen bölgeye gelen 2'nci Tümen'e buldukları alanı bırakarak 14'ncü Tümen'in verdiği emir üzerine Karacaören'e hareket etmiştir. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, Bakırcık sırtlarında muharebe eden 54'ncü Alay'ın sağ kanadının genişletilmesini istemiştir. 54'ncü Alay da Kızılca doğrultusundan gelen Yunan birlikleriyle muharebeye tutuşmuştur. Ahmetpaşa'dan gelen ve takviyeli 1/38'nci Evzon Alayı'ndan bir taburla, az sayıda Demiryol Koruma Müfrezeleri 14'ncü Tümen'i akşama kadar oyalamıştır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 140).

Fahrettin Paşa, saat 14.00'te, 14'ncü Süvari Tümeni'nin Arpalı, Bakırcıktepe istikametine doğru ilerlediğini 1'nci Ordu Komutanı Nurettin Paşa'ya telsizle rapor etmiştir. Ayrıca saat 15.35'de, 57'nci Tümen Komutanlığı aracılığıyla da 5'nci Kolorduya gelen 1'nci Ordu emrinde, süvari kolordusuna verilen emirlerin kesinlikle yapılması konusunda ısrarcı olunmuştur (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 140).

Nurettin Paşa'nın saat 10.00'da yukarıda ifade edilen emri, beş buçuk saat sonra Süvari Kolordusuna gelmiştir. Geçen süre içerisinde durum haliyle değişkenlik göstermiştir. Uşak tarafından Yunan süvari tümeninin kesin olarak gelmesini bekleyen Fahrettin Paşa, Balmahmut'a yapacağı bir hareketle, Yunan süvari tümeninin arkasında kalmasının doğru olmayacağını düşünmüştür. Bu yüzden, 14'ncü Süvari Tümeni'ni Balmahmut istikametine alamamıştır. Sadece 1'nci Süvari Tümeniyle Balmahmut'a ve diğer iki tümeniyle de kuzeyden dolaşarak çevirme hareketinin daha faydalı olacağını hesaplamış ve Yunan birliklerinden önce, 2'nci Süvari Tümeni'ni İlbülak Dağı'ndan geçirek Kütahya - Afyonkarahisar demir yolunu kesmeye ve 14'ncü Süvari Tümeni'ni akşama kadar batıya karşı bırakıp gece olunca 14'ncü Tümen'i de 2'nci Süvari Tümeni'nin arkasından yürütmeye karar vermiştir. Bundan dolayı Fahrettin Paşa; 14'ncü Tümen'e bulunduğu alanı akşama kadar savunmasını, ardından Olucak, Akçaşar istikametinden ilerleyerek Olucak'ta kendisinden yeni emir verileceğini bildirmiştir (Altay, 1970, s. 337), TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 140-141).

1'nci Ordu Komutanı Nurettin Paşa'nın, saat 14.15'de birliklerine gönderdiği diğer bir emir ise saat 18.45'de gecikmeli olarak 5'nci Süvari Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'nın eline geçmiştir. Kolorduya verilen emirde; birliklerin hareketleriyle, Yunan kuvvetinin bulunduğu bölgede tutunmasına imkan verilmemesi ve Yunan kuvvetinin geriye çekilmesini engelleme görevi verilmiştir. Fahrettin Paşa, Ordu Komutanlığının bu emrini, harekât durumu ile örtüştüğünden dolayı kendi emrinde herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Fahrettin Paşa sadece saat 20.30'da 14'ncü Tümen'e Başkimse yolu ile Olucak'a gitmesini emretmiştir. Sinanpaşa'da toplanan bir Yunan alayının 27 Ağustos 1922 gecesi Düzağaç ve Dumlupınar istikametinden çekileceğini düşünmüştür. Bunun üzerine 34'ncü Alayı, 5'nci Kolordu Topçu Taburu ve telsizini getirmek üzere Çayhisar'a hareket ettirmiştir. Fahrettin Paşa ise saat 21.30'da Akçaşar üzerinden Eyice istikametinden Olucak'a ilerlemiş ve 27 Ağustos 1922 gecesi Olucak'a varmıştır. 14'ncü Tümen ise henüz Olucak'a gelememiştir. Çünkü 14'ncü Tümen, 27 Ağustos 1922 gecesi Başkimse'ye gelirken sağ taraftan gelen bir Yunan kolunun ateşine maruz kalmış

ve daha batıdan dolaşmak zorunda kaldığından ancak sabaha karşı Olucak'a varabilmiştir. Sabah yapılan incelemelerden ve alınan keşif raporlarından Yunan kuvvetinin, 14'ncü Süvari Tümeni ile çatışan Uşak demir yolunun kuzeyinden batıya doğru çekilmekte olan Yunan kollarından biri olduğu anlaşılmıştır. 14'ncü Tümen'e Akçaşar'dan geçecek şekilde hareket etmesi emredilmiştir. 14'ncü Tümen, Kolordu emrini 27 Ağustos 1922 tarihinde saat 20.30'da aldığından, Tümen'in toplanması zaman almıştır. Bu yüzden ancak 27 Ağustos 1922 gecesi Akçaşar'dan geçebilmiştir. 14'ncü Süvari Tümen karargâhı da Başkimse'ye doğru harekete geçmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 141-142).

1'nci Ordu Komutanı Nurettin Paşa, 27 Ağustos saat 23.00'da ve 28 Ağustos saat 2.00'da Cephe Komutanı İsmet Paşa'ya gönderdiği raporda; bir Yunan taburunun Güney köyünün kuzey tepelerini tuttuğunu dile getirmiştir. 14'ncü Süvari Tümeni'nin de bu Yunan taburuyla muharebe ettiği belirtmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 144-145), Türkmen, 2010, s. 102). 27 Ağustos akşamına bakıldığında; 5'nci Süvari Kolordusunun 14'ncü ve 2'nci Tümenleriyle İlbülak Dağı'nı geçtiği, Olucak'ı işgal ettiği, 5'nci Kolordu karargahının ve 14'ncü Tümen'in Olucak'ta olduğu vurgulanmıştır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 153), (Türkmen, 2010, s. 106).

Büyük Taarruz'un başladığı günden beri genel süreç değerlendirildiğinde, 14'ncü Süvari Tümeni'nin, Yunan kuvveti için önemli arz eden demir yolu hattını ve haberleşme ağını tahrip ettiği anlaşılmıştır. Süvari tümenleri, çeşitli yerlerden gelen bölük pörçük Yunan kuvvetleriyle muharebe etmişlerdir. Güneyde 1'nci Ordu ile mücadele eden ve geri çekilmek zorunda kalan bazı Yunan birlikleri de geri çekilme istikametlerini açabilmek için, muharebe etmeye çalışmışlardır. 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, Yunan cephesinin yarıldığını, ancak 27 Ağustos akşamı öğrenebilmiştir. Uşak'ta bulunan Bağımsız Yunan Süvari Tümeni Gediz bölgesinde, birliklerini cepheye kaydırmış olduğundan, 27 Ağustos'ta bir türlü toparlanıp 5'nci Süvari Kolordusunun karşısına gelememiştir. Bazı Yunan birlikleri ise Türk süvarilerini engellemeye çalışırken, bazıları da beklemedikleri bu baskın karşısında afallayarak dağılmışlardır (Artuç, 2005, ss. 106-107).

Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa anılarında; 27 Ağustos'ta cephenin açıldığını öğrendiği gün Anıtkaya'da Yunan ordugahını tespit etmiştir. Paşa'ya göre bu birliklerin ya taarruz edeceğini ya da geri çekilerek Dumlupınar, Toklu, İlbülak hattında yeni bir cephe tutacaklarını düşünmüştür. Bundan dolayı Fahrettin Paşa, Yunan karargâhına taarruz etmeye karar vermiş ve birliklerini bu bölgeye göndermiştir. Ancak 2'nci Süvari Tümeni, Trikoupis Grubuyla muharebe etmek zorunda kalmıştır. 14'ncü Süvari Tümeni ise Frangou Grubu ile çatışmış ve Tümen, yolunu kaybettiği için gecikme yaşamıştır. Fahrettin Paşa; 14'ncü Süvari Tümeni'nin yolunu şaşırıp vaktinde gelebilmiş olsaydı Yunan birliklerinin esir edileceğini vurgulamıştır. Paşa, yine de Trikoupis kuvvetlerinin paniklediğini ve bundan dolayı birleşemediklerini anlatmıştır (Altay, 1970, s. 337), (Okulu, 2009, s. 72).

1.3. 28 Ağustos 1922 Harekâtı

28 Ağustos 1922 tarihinde⁵ saat 2.45'de verilen ordu emri 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya ulaşamamıştır. Aslında Fahrettin Paşa'da aynı düşüncede olduğundan emrin gelmemesi bir sıkıntıya sebebiyet vermemiştir. Paşa, 27/28 Ağustos gecesi Olucak'a gelmiştir. 14'ncü Tümen de sabah saat 5.00'de Olucak'ta bulunmuştur (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 172-173).

14'ncü Tümen, bir bölüğünü Yeldeğirmen Tepe'ye bırakmıştır. Yunanlılar Çatkuyu'dan batı istikametine hareket edince 5'nci Kolordu emriyle Tümen, 5'nci Süvari Alayı'nı Kozluca Tepelerine göndermiştir. Fahrettin Paşa, saat 7.18'de 14'ncü Süvari Tümeni'nin Olucak'ta sadece bir bölük bırakarak Kozluca Tepelerini tutmasını ve savunmasını emretmiştir. Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey, kolordu emrini almadan önce 5'nci Alay Komutanından, Yunan

⁵ 14'ncü Süvari Tümeni'nin 28 Ağustos 1922 tarihli harekât için bkz: Ek Harita 4.

kuvvetlerinin Kozluca Tepelerinin doğrultusuna ilerlediklerini öğrenmiş ve hareket hazırlıkları yapmıştı. Kolordu emrini alır almaz ise de hemen harekete geçerek saat 8.00'de Kozluca Tepelerini işgal etmiştir. Yapılan gözetlemeler sonunda Suphi Bey, saat 9.00'da Kolorduya; 1'nci ve 4'ncü Yunan Tümenlerinden meydana gelen kuvvetin saat 9.00'da Yıldırım Kemal'den geçtiğini, Başkimse de ise bir Yunan kuvvetinin bulunduğunu, Kadımezarı'nın kuzeyinde de bir alay kadar Yunan birliğinin olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 9'ncü Yunan Tümeni'nin de Yenice'de dinlenmekte olduğunu vurgulamıştır. Saat 9.30'da ise 23'ncü Yunan Alayı'nın Başkimse istikametinden Kozluca'ya hareket ettiği bildirilmiştir. 14'ncü Süvari Tümen Komutanı Suphi Bey, bu gelişmeleri 5'nci Süvari Kolordusuna bildirmiştir. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, saat 10.00'da Olucak'ın bir kilometre doğusundaki tepeden 14'ncü Süvari Tümeni'ne, bulunduğu yerde kalmasını ve gerekirse Beşkarış istikametine çekilmesini emretmiştir. Tümen ise konuşlandığı Kozluca civarında savunma düzeni almıştır. 2'nci Tümen'in Olucak istikametinden kuzeye gittiği görülünce 14'ncü Tümen Komutanı Yarbay Mehmet Suphi Bey, Yunan birliğiyle temasta olan 5'nci Alay'ı artçı, 54'ncü Alay'ı yancı bırakarak Beşkarış'a çekilmeye başlamıştır. 14'ncü Süvari Tümeni'nin bir savunma muharebesi yapmadan erkenden çekilişi Kolordu karargâhını ve 2'nci Süvari Tümeni'ni güç duruma sokmuştur. Aslında arazi savunmaya elverişliydi ve durumda tehlikeli değildi. Tümen'in erkenden çekilişi üzerine saat 10.00'da 23'ncü Yunan Alayı Kozluca Tepelerini işgal etmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 174-177).

14'ncü Süvari Tümeni'ne bağlı 54'ncü Alay'ın 1'nci Bölük Komutanlığını yapmış olan Abdurrahman Özgen, anılarında yukarıda ifade edilen olayların canlı tanığı olmuştur. 28 Ağustos gününde Yunan kuvvetlerinin konuşu hakkında; Sinanpaşa istikametinden gelmekte olan bir kısım Yunan kuvvetini keşif bölükleri tarafından dağıtıldığını ve Başkimse bölgesinde de bir Yunan muhafız birliğinin olduğunu ifade etmiştir (Özgen, (y.y), s. 103).

5'nci Kolordu Komutanının 27 Ağustos'ta saat 14.00'de Nurettin Paşa'ya telsizle verdiği raporda, 14'ncü Tümen'in sabaha doğru Anıtkaya'ya vardığını ve Yunan kuvvetine bir hayli zayıf verdirdiğini vurgulamıştır. Saat 8.00'de 9'ncü Yunan Tümeni'nin İhsaniye ve Döğer istikametinden Olucak ve Anıtkaya bölgesine hareket ettiğini, 12'nci Yunan Tümeni'nin ise Resulbaba ve Çatalçeşme istikametinden batıya çekildiği bildirmiştir. 1'nci Yunan Tümeni'nin de Başkimse'den Dumlupınar'a ilerlediğini eklemiştir (Altay, 1970, ss. 337-340), TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 177).

Nurettin Paşa, bu raporu 28 Ağustos'ta saat 16.35'de almıştır. Bu gelişmelerden, Yunan Ordusu'nun Dumlupınar istikametine doğru çekilmesini zorlayan süvari kolordusunun etkisinin olduğu kanısına varılmıştır. Bu düşünceyle de 1'nci Ordu, bütün birlikleriyle Yunan Ordusu'ndan önce hareket ederek İzmir'e gidiş yolunu kesmeye çalışmıştır. 5'nci Kolordu karargâhı, 2'nci ve 14'ncü Tümenler, 28 Ağustos'ta öğle üzeri Beşkarış ve Genişler civarında toplanmışlardır. 1'nci Ordu Komutanlığı ile irtibat kuramayan Fahrettin Paşa, dost ve düşman birlikleri hakkında genel bir bilgiye sahip değildi. Fahrettin Paşa, Yunan Ordusu'nun Dumlupınar kısmını elinde bulundurmamak istediklerini düşünmüştü. Bu yüzden saat 13.30'da 14'ncü Tümen'i güneye karşı savunma düzeni almak üzere Osmaniye, Genişler bölgesine göndermiştir. Tümen, saat 16.00'da Osmaniye'ye gelerek güneye karşı savunma düzeni almış, 54'ncü Alay'ı da daha güneyde bırakarak Olucak bölgesindeki Yunan birlikleriyle temasını korumasını ve keşif görevi yapma emrini vermiştir. 54'ncü Alay ise saat 17.30'da Efted, Batak, Kadımürsel, Altıntaş bölgelerinden aldığı keşif raporlarında; Olucak'taki 9'ncü Yunan Tümeni'nin daha kuzeye geçmediğini, Hacıbeyli, Efted, Kadımürsel, Altıntaş'ta Yunan kuvvetlerinin bulunmadığını, sadece Batak'ta miktarı belli olmayan bir Yunan birliğinin olduğunu öğrenmiştir. Yunanlıların Ermeni ve Rum çetelerinden kurdukları düşünülen üç yüz atlı, Cumalı'dan Olucak istikametine ilerlemek istemişse de 14'ncü Süvari Tümeni'nin gönderdiği birliklerle yapılan muharebe sonucu geri atılmıştır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 178-179).

Gerçekleşen muharebelerde Yunan kuvvetleri parçalanarak muharebe yapmaya zorlanmış, Franko Grubu ile birleşmesi engellenmiştir. Yunan Ordusu'nun Dumlupınar bölgesinde yeni bir tahkimat oluşturulmasına imkan verilmemiştir (Altay, 1970, s. 339).

Kısaca toparlanırsa 27 Ağustos 1922 tarihinde 14'ncü Süvari Tümeni'nin bir alayı Tazlar'da, bir alayı Karacaören kuzeyinde, diğer bir alayı ise Kızılca'nın güneydoğusunda akşama kadar muharebe etmiştir (Yaşar, 2008, ss. 246-248). Saat 15.30'da Kolorduya verilen emir gereği, Uşak'tan gelecek Yunan tümenine karşı 14'ncü Tümen'e, emniyet alma görevi verilmiştir. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa yaptığı bu manevralar ile Afyonkarahisar ve Sinanpaşa ovalarında bulunan Yunan kuvvetlerini iki süvari tümeni ile kuzeyden çevirmeyi düşünmüştür. Saat 18.45'te Kolorduya takip emrinin gelmesi ile 14'ncü Süvari Tümeni de Olucak'a gelmiştir. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, uyguladığı bu taktikle, Altıntaş Ovası'nı ve Sinanpaşa Ovası'ndan ayıran, İlbulak Dağı'nı kontrol altına almıştır. Bu şekilde Sinanpaşa Ovası'ndaki Yunan birliklerinin geriye gitmesinin önlenmesi, Altıntaş Ovası'ndaki birliklerin de güneye yönelerek burada bulunan Yunan kuvvetleri ile birleşmesinin engellenmesi düşünülmüştür (Görgülü, 1992, ss. 26-27). 28 Ağustos akşamı ise Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, Yıldırım Kemal civarında, İzmir – Uşak – Afyonkarahisar demir yolu hattını kesmiştir. Paşa, 2'nci Yunan Kolordusuna baskın yapmak amacındaydı. Bundan dolayı bir tümeni geride bırakarak 27/28 Ağustos gecesi, İlbulak Dağı üzerinden Anıtkaya istikametinde ilerlemeye karar vermiştir. Ancak Yarbay Suphi komutasındaki 14'ncü Süvari Tümeni, 27 Ağustos gecesi Yunan birlikleri ile karşılaşmamak için farklı yolları takip ettiğinden gecikme yaşamıştır. Ardından Başkimse'de Frangou'ya bağlı 1'nci ve 7'nci Yunan Tümenleri ile muharebe gerçekleştirmiştir. Frangou hatıralarında, süvarilerin bu gece yaptığı baskın neticesinde morallerinin bozulduğunu ve süvarileri gören askerlerin “*Türk Süvarileri*” diye bağırarak kaçıştıklarını, subayların sakinleştirmelerine rağmen panik havasının önlenemediğini ve askerlerini ancak Dumlupınar'da toplayabildiğini belirtmiştir. Dumlupınar civarına çekilen Frangou'nun kuvvetleri, Yıldırım Kemal bölgesinde bırakılan 1'nci Süvari Tümeni ile karşılaşmıştır. Ancak 1'nci Süvari Tümeni'nin sayısı az olduğunda, 7'nci ve 1'nci Yunan Tümenleri ile Plastiras Müfrezesi, 1'nci Süvari Tümeni'nin etrafından geçerek Dumlupınar mevziine çekilmeyi ve burada bulunan Yunan 2'nci Tümeni ile birleşerek İzmir istikametini kapatmayı başarmıştır. 28 Ağustos'ta öğleye doğru 14'ncü ve 2'nci Süvari Tümenleri Olucak bölgesinde birleşmiştir. Dumlupınar'a gitmeye çalışan Trikoupis'e bağlı kuvvetler Altıntaş'a çekilmiştir. Sonuç olarak Türk süvarileri yaptıkları manevra ve muharebeler neticesin tarihi bir rol oynamışlardır. Türk süvarilerin yaptıklarıyla, İlbulak Dağı'nın kuzeyinde kalan Trikoupis Grubu ile güneyindeki bulunan Frangou Grubunun birleşmesi önlenmiştir. Akşam saatlerinden ise Türk piyadeleri bu birliklerin arasında yerleşmiştir. Ayrıca Fahrettin Paşa, iki tümenini Altıntaş'a çekmekle, 2'nci Ordu'dan önce Kütahya yolunu kapatmıştır (Görgülü, 1992, ss. 31-32). 28 Ağustos akşamında 14'ncü Süvari Tümeni, Genişler ve Beşkarış'ta konuşlanmıştır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 191), (Türkmen, 2010, s. 111).

1.4. 29 Ağustos 1922 Harekâtı

Nurettin Paşa'nın 29 Ağustos 1922 tarihinde⁶ saat 11.30'dan önce İsmet ve Yakup Şevki Paşalara çektiği sabah raporunda, esirlerin ifadesine göre; 9'ncü ve 7'nci Yunan Tümenlerinin 27/28 Ağustos gecesi Balmahmut ve Çatkuyu'dan Başkimse'ye çekildiği bildirilmiştir. Adı geçen tümenlerin Dumlupınar'a çekilme emrini aldıklarını ve muhtemelen 13'ncü Yunan Tümeni'nin de çekilen birliklerin arasında olduğu ifade edilmiştir. Nurettin Paşa, buna ilaveten 14'ncü Süvari Tümeni'nin Güzelce Tepelerini tuttuğu belirtilmiştir (ATBD, 2015, ss. 175-178).

29 Ağustos 1922 sabahı 14'ncü Süvari Tümeni Osmaniye'de konuşlanmıştır. Tümen'in 34'ncü Alayı Sinanpaşa bölgesindedir. Nurettin Paşa'nın 28 Ağustos'ta 5'nci Kolorduya, süvari kuvvetini tamamıyla, Yunan Ordusu'nun Uşak doğrultusundan çekilmelerini engellemek ve

⁶ 14'ncü Süvari Tümeni'nin 29 Ağustos 1922 tarihli harekât için bkz: Ek Harita 5.

sürekli takip hareketi yapabilmek için bir arada tutulması emredilmiştir. Ancak, 5'nci Kolordu 1'nci Ordu Komutanı Nurettin Paşa'nın gönderdiği emri ancak 29 Ağustos akşamı aldığından kendi kararı doğrultusunda hareket etmiştir. Bu doğrultuda ise 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, Yunan kuvvetlerinin Dumlupınar bölgesine çekilmek istediklerini ifade etmiştir. Bunun içinde 1'nci Ordu kuvvetleriyle muharebe etmek zorunda kalacaklarını ya da Çavdarhisar istikametine doğrultusuna çekileceklerini belirtilmiştir. Eğer ki 2'nci Ordu birlikleri bu bölgeye yetişip kuzeyden taarruz edinceye kadar zaman kazanılması ve Yunan kuvvetlerinin Dumlupınar mevzilerine çekilmelerini önlenmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bunun için de büyük kısmıyla güneye ilerleyerek çekilen Yunan kuvvetlerinin yanına taarruzun gerekli olduğu, eğer Yunan kuvvetleri Dumlupınar mevzilerine yerleşirlerse o zaman da Murat Dağları batısından arkasına geçilmesinin zaruri olduğunu bildirmiştir. Fahrettin Paşa düşüncelerini ifade ettikten sonra devamında Yunan kuvvetlerinin Eskişehir ve Kütahya'dan trenle kuvvet getirmesinin de beklendiğinden bu olasılıkta göz önünde bulundurulmasını arz etmiştir. Bundan dolayı Paşa, ilk iş olarak 14'ncü Süvari Tümeni'nin Yunan kuvvetiyle teması kesmemesini istemiştir. Bunun üzerine Tümen'den bir bölük alınarak Manastırtepe ve Beşkarış istikametine gönderilmiştir. (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 219-220).

Sabah saat 6.00'da Olucak istikametine gönderilen keşif kollarından alınan bilgiler doğrultusunda bir tümen kadar Yunan kuvvetinin Başkimse'den batıya çekildiği anlaşılmıştır. Yine aynı saatte 28 Ağustos 1922 gecesini Hacıbeyli'de geçiren Mürettep Süvari Tümeni'nin, sabah Genişler ve Altıntaş istikametine giderken 5'nci Kolorduya dair bilgi alınca yön değiştirerek Efet'e yönelmiştir. Ayrıca Osman köyün dört kilometre güneyinde birkaç Yunan yürüyüş kolunun batıya gittiği tespit edilmiştir. Fahrettin Paşa, bu bilgiler doğrultusunda saat 7.15'de; 14'ncü Tümen'i, Çal ve Hamurköy istikametinden ilerleterek Selkisaraya, Arpagediği ve Başkimse hududuna karşı keşif kolları göndermesini istemiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 220), Türkmen, 2010, s. 122).

14'ncü Tümen, 5'nci Kolordu emrini almış, 54'ncü Alay'ının keşif bölümünü Kolordu emrine bırakarak saat 8.00'de 54'ncü Alay'ını Hamur ve Çirlek istikametine göndermiştir. Tümen'in çoğunluğu, 5'nci Alay, topçu bataryasına bağlı birlikler ve 3'ncü Alay sırasıyla Mecidiye Çiftliği ve Çalköy istikametine hareket etmiştir. Mecidiye Çiftliği'nden Yeşilyurt ve Eydemir istikametine 5'nci Alay'ın keşif bölümü gönderilmiştir. Saat 10.00'da Hamur köyün kuzey sırtlarına çıkan 54'ncü Alay Hamur köyüne gelmekte olan Yunan yürüyüş kollarına tesadüf etmiştir. Çirlek güney tepelerini tutarak saat 10.30'da Yunan kollarına ateş baskını yapmıştır. 14'ncü Süvari Tümeni'nin büyük kısmı saat 10.20'de Akpirin Tepelerine geldiğinde Selkisaray - Hamur yolu üzerinde yaklaşık iki Yunan tümeninin bulunduğu, küçük bir yürüyüş kolunun Selkisaray istikametine gitmekte olduğu, Selkisaray ve Mudamtepe hattında fazlaca topçu bataryalarının güneye karşı mevzilendiği ve ateş etmekte oldukları, Çalköy'ün iki kilometre doğusundaki dereler içinde çok miktarda ağırlık olduğu görülmüştür. Akpirin Tepelerini 5'nci Alay işgal etmiştir. Tümen bataryası, mevziye yerleşmiş ve Yunan kuvvetlerine saat 11.00'de ateş açmıştır. Bataryanın bu ateşi çok etkili olmuştur. 3'ncü Alay, 5'nci Alay'ın doğusundaki Çalköy'e karşı gönderilmiştir. Saat 10.30'da 14'ncü Süvari Tümeni'nin durumunu bildiren rapor ancak saat 13.15'de 5'nci Süvari Kolordusuna ulaşmıştır. Mehmet Suphi Bey, saat 12.00'de 5'nci Süvari Kolordusuna yolladığı diğer bir raporunda, batarya atışlarının çok etkili olduğunu, ancak top mermisinin azaldığını, Yunan kuvvetinin Çalköy'e gelmesi olasılığına karşı atlı hücum için düzen ve tedbirlerin alındığını, ayrıca bir Yunan tümeninin 28/29 Ağustos gecesini Aslıhanlar'dan geçerek sabaha karşı Dumlupınar'a gittiğini, bundan dolayı Mürettep ve 2'nci Süvari Tümenlerinden birinin Çalköy şosesiyle güneye ilerletilmesini teklif etmiştir. Suphi Bey, duruma hakim olduğu halde arazinin açık ve tümen cephesinin yirmi kilometre kadar uzunlukta olması hasebiyle Akpirin Tepelerinde yalnız altı bölümünü bırakmıştır. Suphi Bey, bu kadar az birlikle harekete geçmenin mantıksız olduğunu düşünerek, 5'nci Süvari Kolordusuna teklif yapmakla yetinmiştir. Fahrettin Paşa, 14'ncü Tümen'in raporunu alınca saat 12.30'da; 14'ncü Tümen'in Aslıhanlar istikametinden ilerleyerek Yunan kuvvetini zorlanmasını ve imkan dahilinde 54'ncü Alay'ını Tümen emrine gönderilmesi

istemiştir. Paşa, Çirlek istikametine giden Mürettep Süvari Tümeni'nden bir hareket görmeyince bu gecikmenin 14'ncü Tümen'e de yansıtacağını ve fırsatın elden kaçacağını düşünerek saat 14.20'de 14'ncü Süvari Tümeni'ni vakit kaybetmeden Dumlupınar istikametine çekilmekte olan Yunan kuvvetine taarruz etmesini emretmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 220-223).

Fahrettin Paşa, Akpirin Tepesi'ne 14'ncü Tümen'in yanına gitmiştir. Tümen bataryasının bulunduğu gözetleme yerinden durumu incelemiştir. Hamur ve güneyinde peyderpey Yunan kuvvetlerinin Dumlupınar istikametine çekildiklerini görmüştür. Bir parça Yunan birliğinin Hamur civarında bir parça Yunan birliğinin de Aslıhanlar bölgesinden kuzeye karşı savunma düzeni almış olduklarının farkına varmıştır. Hamur güneyinden 8, 10 kadar Türk topçusunun güneye ateş etmekteydi. Güneyden ateş eden Türk topçularının mermileri Yunan hatları içinde patlıyordu. 14'ncü Tümen bataryası da Yunan birliklerine ateş etmekle birlikte top mermisi azalmıştı. Tümen'in 5'nci ve 3'ncü Alayları Akpirin'e yaklaşmıştı. Çirlek'te 54'ncü Alay ile sağlıklı bir haberleşme yoktu. 5'nci Kolordu, güneş batmak üzereyken cephanesi azalan bataryaya ateş etmemesini istemiştir. Bu işin süvari hücumu ile yapılmasının daha uygun olacağını düşünerek 14'ncü Tümen Komutanı Yarbey Mehmet Suphi Bey'e saat 18.45'de Hamur ve Küçük Aslıhanlar arasındaki sırtlarda bulunan Yunan kuvvetine taarruz etmesini emretmiştir. Paşa, Kurtköy'e dönerek saat 19.30'da İsmet Paşa'ya bir rapor göndermiştir. Raporunda; Yunan kuvvetinin Hamur, Selkisaray, Dumlupınar istikametine çekilmekte olduğunu, Aslıhanlar sırtlarının Yunan birlikleri tarafından zapt edildiğini, Selkisaray ve Hamur sırtlarında artçı ve yancıları olduğunu, 14'ncü Tümen'in Çalköy üzerinden bu birliğe taarruz yaptığı ve hava kararınca atlı hücum yapacağını, 14'ncü Tümen bataryasında top mermisinin kalmadığını vurgulamıştır. Ancak atlı haberleşmeler ile gönderilen bu rapor Cephe karargâhına 30 Ağustos 1922 tarihinde saat 8.00'de ulaşmıştır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 224).

14'ncü Tümen'in saat 22.00'de Hamur ve Çalköy'ün kuzey tepelerinde başlayan süvari baskını, daralmış çemberde olan Yunan kuvvetleri üzerinde düşünülenden fazla yıkıcı bir etki yaratmıştır. Yunan Generali Mazarikis'in raporuna göre; bu hareket Yunan kuvvetlerinin moralini bozmuş, kuvvetler arasında kargaşalığa sebebiyet vermiştir (Artuç, 2005, s. 129).

29 Ağustos akşamına kadar Tümen, gözetleme, keşif ve bataryasının etkili ateşi ile Yunan kuvvetlerini yıpratmıştır. Tümen'in sadece 5'nci ve 3'ncü Alayları olduğundan Akpirin Tepelerinde çok zayıf durumda kalınmıştır. Fahrettin Paşa, kafasında planladığı şekilde 2'nci ve Mürettep Süvari Tümenlerini bu alana getirememiştir. 14'ncü Süvari Tümen Komutanlığına, saat 19.30'da; Yunan kuvvetine taarruz edildikten sonra toplanma yerinin Eydemir olduğunu, görevini yerine getirenlerin Eydemir'e gelmesini emretmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 223-224).

Yukarıda belirtilen emir akşamüzeri 14'ncü Tümen'in alaylarına ulaşmıştır. Doğuda bulunan 3'ncü Alay, iki bölüğü ile atlı hücumu geçmiştir. Yüzbaşı Şekip komutanlığındaki 1'nci Bölük, Yunan gruplarının içine kadar girmiştir. 1500 - 2000 esir almıştır. Daha ötede bulunan başka bir Yunan grubuna da saldırmış ancak hücum ile karşılık verilmiştir. Yüzbaşı Şekip ile 17 er şehit olmuş, bölükten Teğmen Rifat Bey ise yaralanmıştır. Çal'ın batı kısımların da 5'nci Alay'dan iki bölük hücum etmiş, Yunan birliğine 200 kayıp verdirmiştir. Çirlek'in güney kısmında bulunan 54'ncü Alay da Hamur'un kuzeybatı kısmına giderek güneybatıya istikametine giden Yunan yürüyüş koluna 80 metreden, makineli tüfek ve piyade ateşi açmış, Yunan kolunu dağıtmıştır. Arazinin engebeli olmasından dolayı atlı hücum yapılamamıştır. Saat 23.30'a kadar muharebe eden 54'ncü Alay, Yunan kuvvetleri karşısında keşif kolları bırakarak Çirlek'e çekilmiş, Tümen'in emrine uyararak Mecidiye'de bölgesinde Tümen'e katılmıştır. 5'nci Alay Eydemir'de, 3'ncü Alay Akpirin Tepesi'nde geceyi geçirdiklerinden, Tümen birlikleri Eydemir'de toplanamamışlardır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 224).

Nurettin Paşa, saat 20.30'da İsmet Paşa'ya çektiği raporda; 14'ncü Süvari Tümeni'ni Çal istikametine göndereceğini ifade etmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 225). General Trikoupis, Çalköy'e çekiliniz diyerek saat 21.00'e doğru sözlü emir vermiştir (Artuç,

2005, s. 136). Gece ise Yunan birlikleri Çalköy'e doğru hareket ederek çekilmişlerdir. 29 Ağustos'ta 5'nci Kolordu, 14'ncü Süvari Tümeni ile birlikte çekilen Yunan birliklerine Kuyucak'tan taarruz etmiştir. 12'nci Yunan Tümeni komutanı Albay Kallidopulos, Çalköy istikametine giderken 14'ncü Tümen'in baskısıyla karşılaşmıştır. Havanın karanlık olmasından dolayı Yunan kuvvetleri dağılmıştır. Ancak dağılmaya karşı Yunan birlikleri geri çekilmeyi başarmıştır (TİH, C. VII, 1975, s. 495), (Artuç, 2001, s. 450).

General Trikoupis; birliklerini Dumlupınar'a çekeceğini düşünmüştür. Ancak 29 Ağustos akşama doğru Yunan 2'nci Kolordusundan aldığı rapordan, sağ kısmının dağıldığını ve Dumlupınar istikametinin tamamen kapandığını öğrenince tümenlerine Çalköy'de toplanmalarını emretmiştir. Saat 22.00'de Yunan tümenleri, Çalköy'e hareket etmeye başlamışlardır. Fakat 14'ncü Tümen'in kuzey yönünden yaptığı hücum ve baskınlar, Yunan yürüyüş kollarını afallatmış ve dağıtmıştır. Yunan tümenleri ancak 30 Ağustos sabahı Çalköy bölgesinde toplanabilmişlerdir (TİH, C. VII, 1975, s. 496).

Fahrettin Paşa'ya, 1'nci Ordu Komutanlığından emir gelmemiştir. Kolordu ise 29 Ağustos sabahı General Trikoupis birliklerinin gerisindeydi. Ancak Yunan birliklerinin önüne geçip çekilmesini engelleyecek gücü de kalmamıştı. 5'nci Kolordunun Büyük Taarruz'un başladığı günden beri muharebe ettiği için zayıf düşmüş, cephanesi çok azalmıştı. Ayrıca, Yunan birliğinin Uşak'taki Yunan Bağımsız Süvari Tümeni de aniden karşısına çıkabilirdi. Ayrıca Eskişehir bölgesinde Yunan 3'ncü Kolordusunun bazı birlikleri kuzey yönünden Trikoupis Grubunun yardımına gelebilirlerdi. Özetle, 5'nci Süvari Kolordusu Yunan birliğinin gerisinde bulunarak birçok tehlike ile karşı karşıya kalmıştı. Bundan dolayı her ihtimale karşı 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, 14'ncü Süvari Tümeni'ne, batı yönüne gideceği tahmin edilen Trikoupis kuvvetlerine, kuzey yönünden taarruz ederek gidiş güzergahlarının kesilmesini emretmiştir (Artuç, 2005, ss. 127-128).

1.5. 30 Ağustos 1922 Harekâtı

14'ncü Tümen, 29/30 Ağustos gecesi Mecidiye Çiftliği, Eydemir, Akpirin Tepesi'nde konuşlanmıştır. 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, 6'nci Kolordunun Allıören, Çalköy istikametine taarruz yapacağını belirtmiştir. 1'nci Ordu'dan ise henüz herhangi emir alınmamıştır. 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa; süvari tümenlerini 30 Ağustos'ta ilerleterek Belova Gediği'nin tutulmasını emretmiştir. Çünkü bu kesim Yunan Ordusu'nun arka kısmında kalıyordu. Buraya gidilirse Yunan birlikleriyle muharebe edilmeden bu alanı örterek Yunan kuvvetlerini sıkıştırılabilirdi. Bunun için de, 29 Ağustos'ta saat 21.00'de; 30 Ağustos sabahı için 14'ncü Tümen'in Eydemir yolu üzerinden Saraycık ve Alıncak civarlarına gitmesini emretmiştir. Ayrıca Karabel'e tan ağırmadan geçmelerini bildirmiştir. Öğleden sonra 5'nci ve 54'ncü Alaylar Yağcılar'da, 14'ncü Tümen ile 3'ncü Alay Şeyhler'de konuşlanmışlardır. Gediz istikametinde de Yunan birliklerine tesadüf edilmemiştir. Nurettin Paşa'nın 29 Ağustos'ta saat 12.30'da yazılan emri, 30 Ağustos'ta saat 11.00'de Fahrettin Paşa'ya gelmiştir. Nurettin Paşa'nın gönderdiği emirde, Kolordunun büyük çoğunluğuyla Murat Dağlarını aşıp Uşak istikametinde çekilen Yunan Ordusu'nu takip etme görevi verilmiştir. Fahrettin Paşa da, 30 Ağustos'taki faaliyeti, verilen emir doğrultusunda olduğunu görünce hiçbir değişiklik yapmamıştır. Paşa, 30 Ağustos'ta saat 14.00'de; Yunan kuvvetinin Çukurören'in batısına geçmeden 14'ncü Tümen'in Eskioğuzlar Tepelerini işgal ederek, geri çekilen Yunan birliklerinin durdurulmasını emretmiştir. Ayrıca Yunan kuvvetinin batı yönüne çekilmek isteyen kuvvetini de 2'nci Tümen ile 14'ncü Tümen beraber bertaraf etmesi istenmiştir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, ss. 260-262), Türkmen, 2010, ss. 133-134).

Yukarıdaki emir tümenlere gönderilmiştir. 14'ncü Süvari Tümeni, emri saat 19.20'de alıp, Saraycık ve Kaştakalan Sırtı istikametine keşif birlikleri göndermiştir. 14'ncü Tümen birliklerinde 30/31 Ağustos gecesi bir değişiklik yaşanmamıştır. 5'nci Kolorduya bağlı süvari tümenleri, Çal, Tokul, Saraycık alanlarına zamanında gelmiş olmalarına rağmen ve 5'nci Kolordu'dan Kızıltaş Vadisi'nin kapanması emrini aldıkları halde 14'ncü ve 2'nci Süvari

Tümenleri, çekilen Yunan 15'nci Tümeni'nden arta kalanların yancılarıyla sadece teması koruyarak istirahat etmeye geçirdiklerinden Yunan 5'nci Tümeni kılıç artıkları Murat Çayı Vadisi'nden batı yönüne çekilme imkanı bulmuşlardır (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 262).

2'nci ve 14'ncü Süvari tümenlerinin bir kısmı, Saraycık'ın güney yönüne çekilmekte olan Yunan yancıları ile temasta, 14'ncü Tümeni, Şeyhler ve Saraycık bölgelerindedir (TİH, C. II, Ksm. VI, Kitap 2, 1995, s. 281), (Erikan, 2001, s. 592), (Özgen, (y.y), s. 109).

Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın 30 Ağustos 1922 tarihinde⁷ saat 13.45'te Cephe Komutanı İsmet, 1'nci Ordu Komutanı Nurettin ve 2'nci Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşalara gönderdiği telgrafta; 5'nci Kolordu ile 14'ncü Tümen'in beraber hareket ederek Pınarcık istikametinden Saraycık bölgesine ilerlediği belirtilmiştir. 30 Ağustos akşamının da adı geçen yerde toplanması istenmiştir. 5'nci Kolordu karargâhının Kurtköy'de olduğu vurgulanmış ve 30 Ağustos gecesi ise Aslıhanlar'a gideceği ifade edilmiştir. 5'nci Kolordunun amacının; Kızılaş Vadisi yolunu kapatmak olduğu belirtilmiştir. 5'nci Süvari Kolordu topçu cephanesinin çok azaldığı bildirilmiştir. Otomobillerle Üçhüyük ve Gökçeler yolu ile Çalköy'üne yeterli miktarda topçu ve az sayıda piyade cephanesiyle peksimetin gönderilmesi istenmiştir. Esirlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere, 5'nci Kolordunun karşısında Aslıhanlar mıntikasında, 9'ncü ve 4'ncü Yunan Tümenlerinin olduğu bilgisi verilmiştir. Daha doğuda ise 5'nci ve 12'nci Yunan Tümenlerinin 29 Ağustos'ta bütün kuvvetiyle Adem Tepesi'nde muharebeye katıldığı öğrenilmiştir (ATBD, 2015, ss. 214-215), (Harp Tarihi Vesikalar Dergisi (HTVD), 1967, ss. 273-276).

1.6. 31 Ağustos 1922 Harekâtı

5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'nın 31 Ağustos 1922 tarihinde⁸ saat 3.15'de gönderdiği telgrafta; Yunanlıların Yeşilyurt, Saraycık, Murat Çayı doğrultusunda hızlı ve peyderpey şekilde çekildiği söylenmiştir. Esirlerin ifadesine göre; buradan çekilen tümenin Yunan 1'nci Kolordu Komutanı Trikoupis'e bağlı birlikler olduğu ifade edilmiştir. Yunanlıların Belova Gediği'ni güvende tutmak için Saraycık Tepelerini işgal ettiği dile getirilmiştir. Bundan dolayı Yunan birliklerinin gedikten geçmelerinin hayati öneme sahip olduğu belirtilmiştir. 5'nci Kolordunun, Yunan kuvvetine taarruz edeceği bilgisi verilmiştir. 14'ncü Tümen'in Saraycık'ta bulunan Yunan birliğine taarruz edeceği bildirilmiştir (HTVD, 1967, ss. 277-280).

Fahrettin Paşa, 31 Ağustos'ta 14'ncü Tümen'in Çomaklar ve Gökler kısmında gösteriş hareketleri yapacağını ifade etmiştir (ATBD, 1994, ss. 118-119). Nurettin Paşa'da aynı tarihte İsmet Paşa'ya çektiği akşam raporunda; 14'ncü Süvari Tümeni'nin Saraycık köyüne taarruz yaparak Yunan kuvvetine ağır zayıat verdirdiğini vurgulamıştır. Birçok araba ve ganimetin ele geçirildiğini de ifade etmiştir. Esir edilen askerlerin çoğunluğu ise, Yunan 4'ncü Tümeni ile Yunan Soma Depo Alayı'ndan olduğu belirtilmiştir (ATBD, 2015, ss. 248-253), HTVD, 1967, ss. 289-296).

14'ncü Tümen, 30/31 Ağustos gecesini Şeyhler ve Saraycık alanlarında geçirmiştir. Fahrettin Paşa, 31 Ağustos'ta yapılacak harekât için 14'ncü Tümen'e Saraycık güneyinde bulunan Yunan birliğine taarruz etmesini emretmiştir. Kolordu Komutanı bu emri verdikten sonra, İsmet Paşa'ya da saat 1.00'de yapacağı işler hakkında telsizle bilgilendirme yapmıştır. Fahrettin Paşa, birliklerine emri verdiğinde rahatsızlanmış, bundan dolayı da Aslıhanlar'dan ayrılamamıştır. 14'ncü Tümen, 5'nci Alay ile Yunanlılarla temasını koruyarak 30 Ağustos gecesini Şeyhler'de geçirmiştir. 5'nci Kolordudan taarruz emrini alınca da 54'ncü Alayı'nı kuşatıcı bir şekilde doğudan, 5'nci Alayı'nı cepheden taarruza geçmiştir. Saat 11.00'de 5'nci Alay Saraycık güney sırtlarını ele geçirmiştir. Yarbey Suphi Bey de Saraycık'a gelmiştir (TİH, C.II, Ksm, VI, Kitap 3, 1995, ss. 18-19).

⁷ 14'ncü Süvari Tümeni'nin 30 Ağustos 1922 tarihli harekâtı için bkz: Ek Harita 6.

⁸ 14'ncü Süvari Tümeni'nin 31 Ağustos 1922 tarihli harekâtı için bkz: Ek Harita 7.

Yunan Soma Depo Alay birlikleri silahlarını atarak kaçmış ve Yunan birliklerinden alınan esirler arasında, Yunan 1'nci Kolordusundan Albay Panayot Pelridis, Yunan Ordusu'nun artık hiçbir yerde tutunamayacağını söylemiştir. Suphi Bey, saat 12.30'da 14'ncü Tümen'in vaziyetini 5'nci Kolorduya bildirmiştir. Tümen'in vaziyetinden memnun olmayan Fahrettin Paşa, saat 14.00'de 14'ncü Süvari Tümeni'ne; Yunan kuvvetine şiddetli taarruz yapılmadığını, bataryasının neden atış yapmadığı sormuştur. Ardından da hemen 2'nci Süvari Tümeni'ne yavaşlmasını ve bu gece Gökler'e geçilmesinin gerekli olduğunu emir etmiştir. Tümen ise aldığı emir üzerine saat 16.00'da emri altındaki alaylara, hemen Tokul'da toplanılmasını ve Gökler istikametine hareket edilmesini emretmiştir. Ancak 14'ncü Süvari Tümen birliklerinin dağınık ve arazinin ormanlık olmasından dolayı toplanması zor olmuştur. Bu arada saat 16.00'da Yunan kuvvetleri takviye birlikler olarak muharebe etmeye devam etmişlerdir. Suphi Bey, Kolorduya saat 21.00'de verdiği raporda; bu saate kadar taarruz edilmemesinin sebebinin Yunan kuvveti hakkında bilginin saat 17.00'de eline ulaştığını belirterek bir savunma sunmuştur. Ayrıca bataryasının on mermisi kaldığından dolayı atış yapılmadığını izah etmiştir. Süvariler, saat 20.00'da Saraycık bölgesinden çıkıp saat 21.00'de Tokul'da toplanmışlar ve saat 22.00'de Gökler istikametine doğru hareket etmişlerdir. Öncü olarak da 54'ncü Alay ilerlemiştir. Alaylar sol yanlarını korumak için birer tane yancı kuvvet çıkarmıştır. 1'nci Süvari Tümeniyle hareket eden 34'ncü Alay da hareket eder etmez 14'ncü Tümen'e katılmıştır. 14'ncü Süvari Tümeni 1 Eylül'de saat 5.00'de Cebrail'e gelerek istirahate geçmiştir (TİH, C.II, Ksm, VI, Kitap 3, 1995, s. 20). 31 Ağustos'ta saat 24.00'da 14'ncü Tümen, Cebrail'in güney yönünde yürüyüşe geçerek yollarda rastladığı Yunan kuvvetlerini temizlemiştir (İncedayı, 1925, ss. 192-193).

Fevzi Paşa'dan 29 ve 30 Ağustos 1922 tarihlerinde 5'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya, hareketin nasıl olacağı ile ilgili emirler verilmiştir. 14'ncü Tümen, Çalköy'üne çekilen Yunan kuvvetlerine taarruz ederek durdurmuştur. Tümen, 30 Ağustos'ta hücum şiddetini de arttırmıştır. 14'ncü Tümen, Kızıldaş Vadisi'ni kapamaya ve buradan sızmayı başaran Yunan kuvvetini takip etmekle görevlendirilmiştir. Türk Ordusu, Murat Dağlarına doğru giden Nikolaos Trikoupis ve arkadaşlarını yakalamıştır. 1 Eylül itibarıyla de Süvari Kolordusu, İzmir istikametine ilerleyerek bir yandan kılıç artıklarını kovalamış diğer yandan da Yunan perakendelerin geçerken yaptıkları tahribatı engellemeye çalışmıştır (Gönçer, a.g.m., s. 103).

Büyük Taarruz'un başlangıcından (26 Ağustos 1922), Çanak Krizi'ne kadar geçen sürede (18 Eylül 1922) 14'ncü Süvari Tümeni'nin zayıtı, subay sayısı; 4 şehit, 6 yaralı, er sayısı; 18 şehit, 52 yaralı vermiştir. Ayrıca 4 esir, 8 kayıp ve 11 hasta er de zayıtlar arasında yer almıştır. Toplamda ise 14'ncü Tümen'in 22 şehit ve 58 yaralı verdiği görülmektedir. Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın (11 Ekim 1922) yapıldığı zaman da ise Tümen'in mevcudu; 165 subay, 2989 er ve 1479 silahının olduğu bilinmektedir (TİH, C.II, Ksm, VI, Kitap 3, 1995, s. 313-314).

Sonuç

14'ncü Süvari Tümeni, 16 Temmuz 1921 tarihinde 5'nci Grubun kurulmasıyla birlikte Albay Fahrettin Bey'in komutanlığında hareket etmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi'nde, Büyük Taarruz ve Takip Harekatı'nda da Fahrettin Paşa'nın emri altında bulunarak aktif faaliyet göstermiştir.

Büyük Taarruz'un başlangıcında (26 Ağustos 1922) 14'ncü Süvari Tümeni, 3., 5'nci, 34. ve 54'ncü Süvari Alaylarıyla Ahır Dağları ve Çiğiltepe arasından Sinanpaşa Ovası'na inmiştir. İlk gün Türk Ordusu'nun, Yunan Ordusu'na karşı taarruzu sırasında Tümen, Yunan birliklerinin arkasından saldırarak, Yunan kuvvetlerini dağıtmış ve Yunan birliklerinin afallamalarına sebebiyet vermiştir. 27 Ağustos'ta Sinanpaşa'nın kuzey bölgesinde bulunan Akçaşar ve Başkimse civarlarında faaliyet göstermiş. Adı geçen bölgelerde Yunan kuvvetlerinin ulaşım alanlarını tahrip etmiştir. En önemli ulaşım hattı olan İzmir-Uşak-Afyonkarahisar demir yolunu keserek, Yunan Ordusu'nun batı ile olan bağlantısı keserek takviye birlik gelmesini

engellemiştir. Ayrıca Afyonkarahisar'da bulunan yaralı Yunan askerlerinin Uşak istikametine gönderilmesine mani olmuştur. Aynı gün telefon ve telgraf hatlarını da keserek Yunan birlikleri arasındaki iletişimi sekteye uğratmıştır. Tümen, 28 Ağustos'ta Olucak ve Anıtkaya bölgesine gelerek bu sefer de Yunan 2'nci Grup ile Yunan 1'nci Grubun birleşmesini engellemiştir. Bu engelleme Yunan gruplarının birbirine yardım etmesini ve bir araya gelerek tekrar direnç göstermesinin önüne geçmiştir. 14'ncü Süvari Tümeni, 29 Ağustos'ta Çal bölgesinde bulunarak keşif faaliyetlerinde bulunmuş ve yer yer Yunan birlikleriyle çatışmalara girmiştir. 30 ve 31 Ağustos 1922 tarihlerinde ise Aslanapa ve Çavdarhisar'ın güney kısmında faaliyet göstermiştir. Tümen, Yunan kuvvetlerinin tekrar bir tahkimat oluşturmasına izin vermemiştir. Yarbay Mehmet Suphi Bey, Yunan birliklerini sürekli takip ederek dinlenmelerine müsaade etmemiştir. Ayrıca zorunlu olarak Yunan kuvvetlerini Gediz istikametine doğru sürerek kaçılacak olan güzergah alternatifini tek bir alanda toplamıştır. Bunu 5'nci Süvari Kolordusu emri altında ve diğer süvari tümenleriyle birlikte senkronize bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bu süreçten sonra ise 14'ncü Süvari Tümen, takip hareketinde da görev alarak 1 Eylül'den 9 Eylül'e kadar görevine devam etmiştir. İzmir şehrinin Yunan birliklerinden geri alınmasından sonra da faaliyetlerine devam ederek Urla Yarımadası'nda Yunan kılıç artıklarını temizlemişlerdir.

Büyük Taarruz süreci genel olarak değerlendirildiğinde 14'ncü Süvari Tümeni, piyade birliklerine göre hız ve manevra açısından daha etkili olduğundan önemli görevler üstlenmiştir. Bu görevler arasında Tümen, Yunan kuvvetlerine baskı yaparak rahat hareket etmesini engellemiş bu baskılar neticesinde ise Yunanlı askerler psikolojik olarak yıprandığı gözlemlenmiştir. Bundan dolayı da Yunan kuvvetlerinin muharebe etmek gücü zayıflamıştır. Ayrıca Tümen, Yunan kuvvetlerinin geri çekilme, kuvvet getirtme, yaralıları Uşak kısmına götürülmesini engellemiştir. Bu engellemeyi de demir yolu hattını keserek gerçekleştirmiştir. Buna ilaveten Yunan 1'nci, 2'nci, 3'ncü Gruplarının birleşmesi engellemiştir. Bu durum ise Yunan kuvvetlerini parçalamış ve aslında böl parçala yöntemiyle Yunan Ordusu zayıflatılmıştır. Tümen, aralıksız olarak hareket halinde olması ve Yunan kuvvetini takip etmesi, Yunan Ordusu'nun tahkimat oluşturmasına imkan vermemiştir. Tümen'in yukarıda bahsi geçen görevleri yerine getirmesi Türk piyade kuvvetlerinin de rahat hareket etmesini sağlamıştır. Ancak 14'ncü Tümen 26-31 Ağustos 1922 tarihleri arasında bazı zamanlarda sıkıntılar da yaşamıştır. Bunlar arasında Tümen'in alt ve üst kademe ile sağlıklı bir şekilde haberleşme sağlayamadığı görülmüştür. Buna ilaveten harita eksikliği ve arazinin durumundan kaynaklı olarak yolunu kaybettiği anlaşılmaktadır.

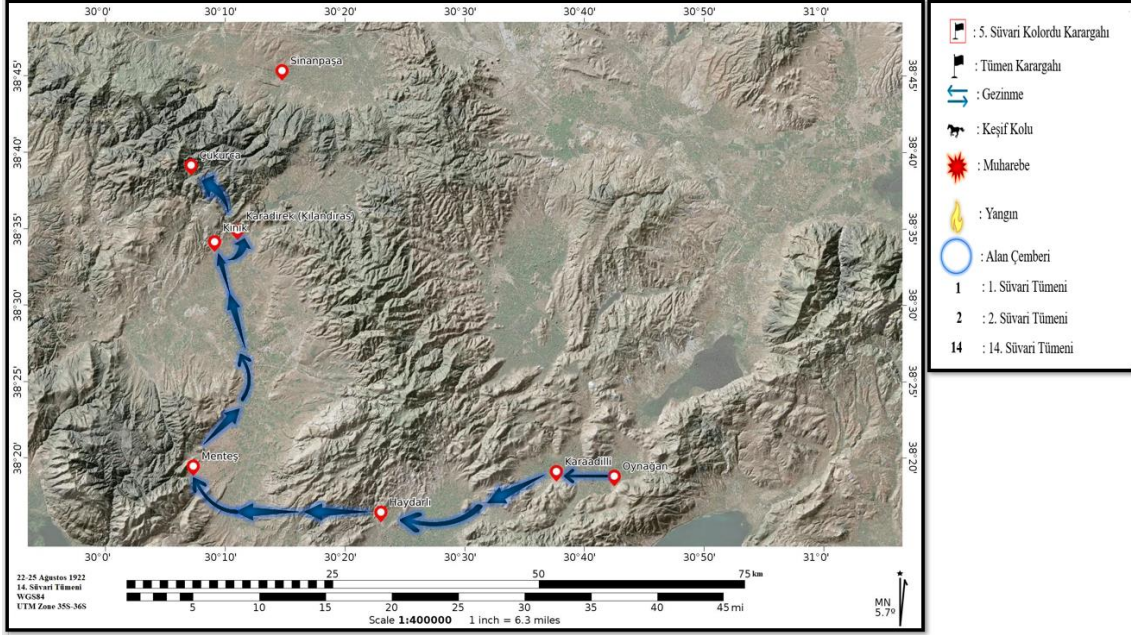
Kaynakça

- Altay, F. (1949). *İstiklal Harbimizde Süvari Kolordusu*. İstanbul: İnsel Kitapevi.
- Altay, F. (1970). *Görüp Geçirdiklerim 10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası*. İstanbul: İnsel Yayınları, Dilek Matbaası.
- Altıntaş, A. (2011). *Milli Mücadele'de Afyonkarahisar (1919-1922)*, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yayınları.
- Artuç, İ. (2001). *Yeniden Doğuş Türk Kurtuluş Savaşı*. C. II, İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Artuç, İ. (2005). *Büyük Taarruz Başkomutan Meydan Muharebesi Sakarya Meydan Muharebesi ile Başlayan Zaferlerimizin Belgesel Öyküsü*, 2. Baskı, İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, (1994). Yıl:43, Sayı:97, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, (2015). Yıl:64, Sayı:136, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- ATASE Arşivi, İSH, K:1341, D:4ak.
- ATASE Arşivi, İSH, K:1637, D:33.
- ATASE Arşivi, İSH, K:1642, D:72.

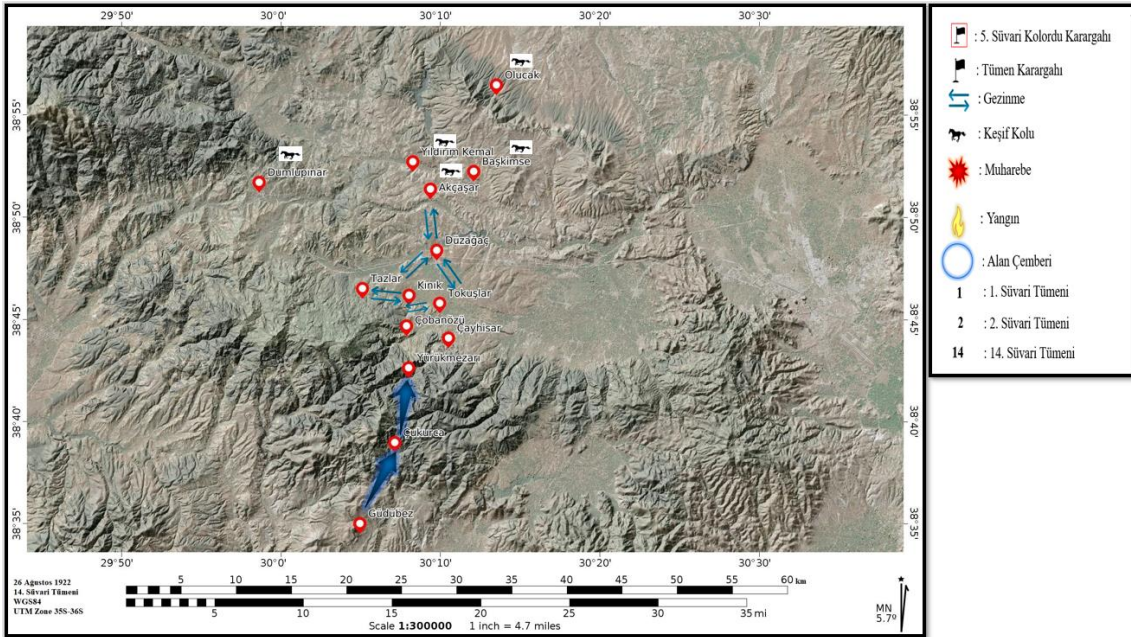
- BCA, 30-10-0-0/54., 354., 34-16.
- BCA, 30-10-0-0/54., 354., 34-2.
- Belen, F. (1970). *Büyük Türk Zaferi Afyon'dan İzmir'e*. İstanbul.
- Belen, F. (1983). *Türk Kurtuluş Savaşı Askeri, Siyasi ve Sosyal Yönleriyle*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basımevi.
- Engin, T. (2007). *Türk Ordusunda Zirhli Birlikler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Erikan, C. (2001). *Komutan Atatürk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gönçer, S. (1940). Kurtuluş Savaşı'nda Süvari Kolordumuz (Yazılı Vesika ve Hatıralara Göre). *Taşpınar Dergisi*, C. VIII, S. 84, Afyon. ss. 100-103.
- Görgülü, İ. (1992). *Büyük Taarruz*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, (1967). Yıl:16, Sayı:61, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- İncedayı, C. K. (1925). *Türk İstiklâl Harbi, Garp Cephesi*. İstanbul: Ebuzziya Matbaası.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Milli Kültürü*. B. 46, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaya, F. ve Kaya, A. (2014). Kurtuluş Savaşı'nın İsimsiz Kahramanlarından Tokuşlarlı Haydar Ağa. *Taşpınar Yerel ve Kültür Dergisi*, S. 13, ss. 24-26.
- Kollu, A. (1992). Büyük Zafer (öncesi ve sonrası ile). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. VIII, S. 24, Ankara.
- Okulu, M. (2009). *Fahrettin Altay* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özgen, A. *Milli Mücadele'de Türk Akıncıları*, (y.y). Ankara: TİSA Matbaacılık.
- Türk İstiklal Harbi, (1995). *Batı Cephesi, Büyük Taarruz'da Takip Harekâtı, (31 Ağustos - 18 Eylül 1922)*. C. II, Ksm, VI, Kitap 3, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Türk İstiklal Harbi, (1995). *İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919 - 2 Kasım 1923)*. C. VII, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, (1995). *Büyük Taarruz (1 - 31 Ağustos 1922)*. C. II, Ksm. VI, Kitap 2, Genelkurmay Basımevi.
- Türkmen, Z. (2010). Büyük Taarruz Harekâtı. Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan, Ed: Gürsoy Şahin, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yaşar, S. (2008). Büyük Taarruz'da Türk Süvarileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. X, S. 2, ss. 244-253.

Ekler

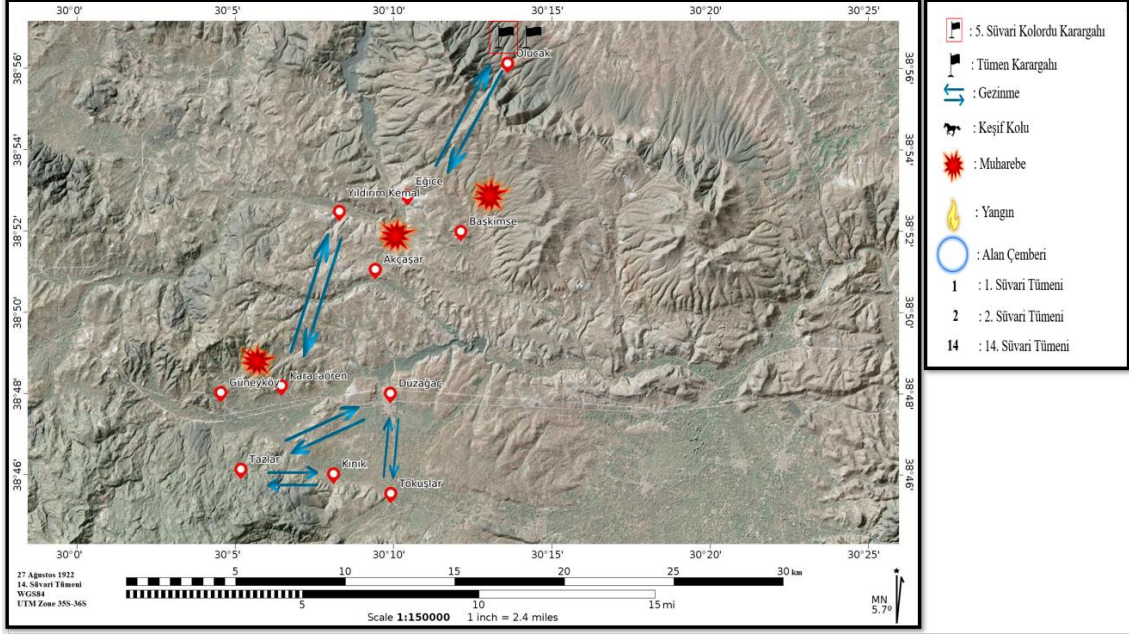
Ek Harita 1

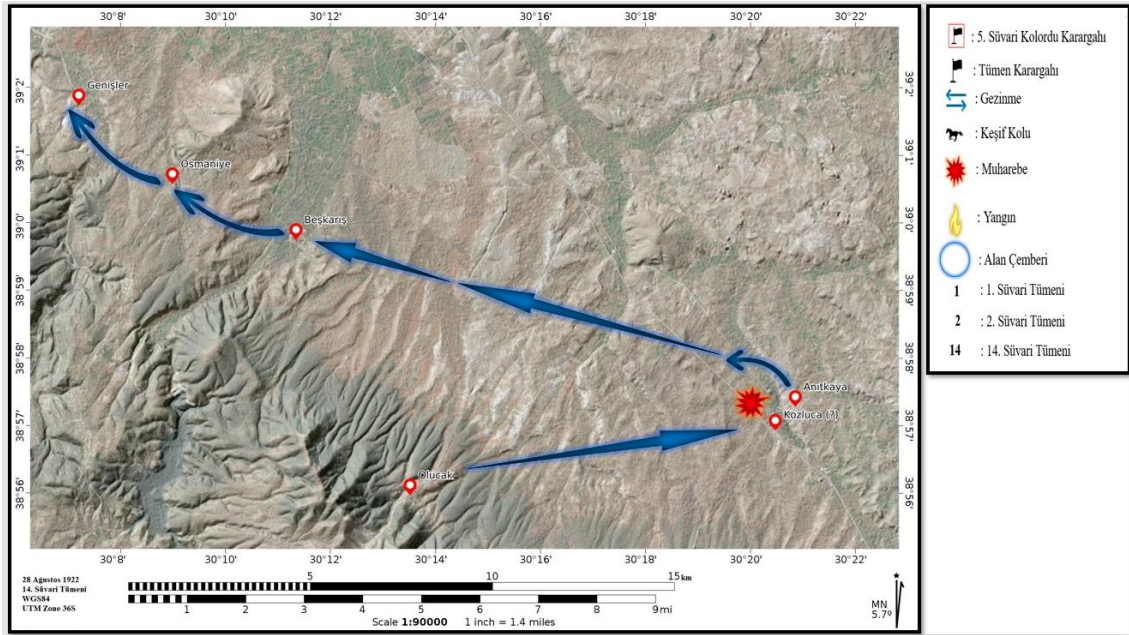
Ek Harita 2

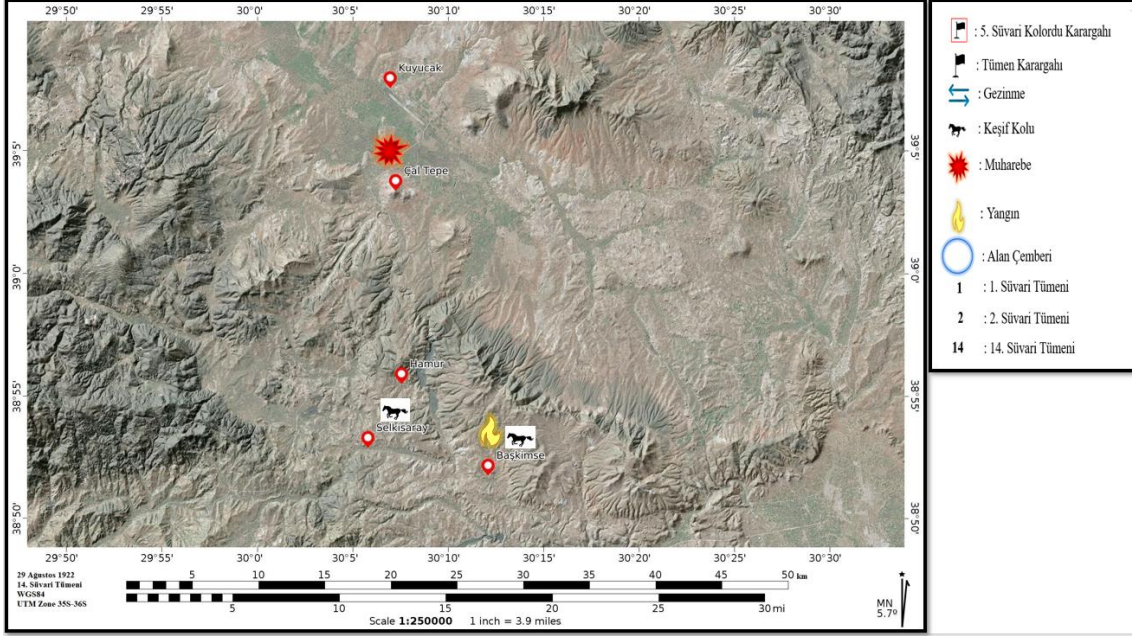
Ek Harita 3

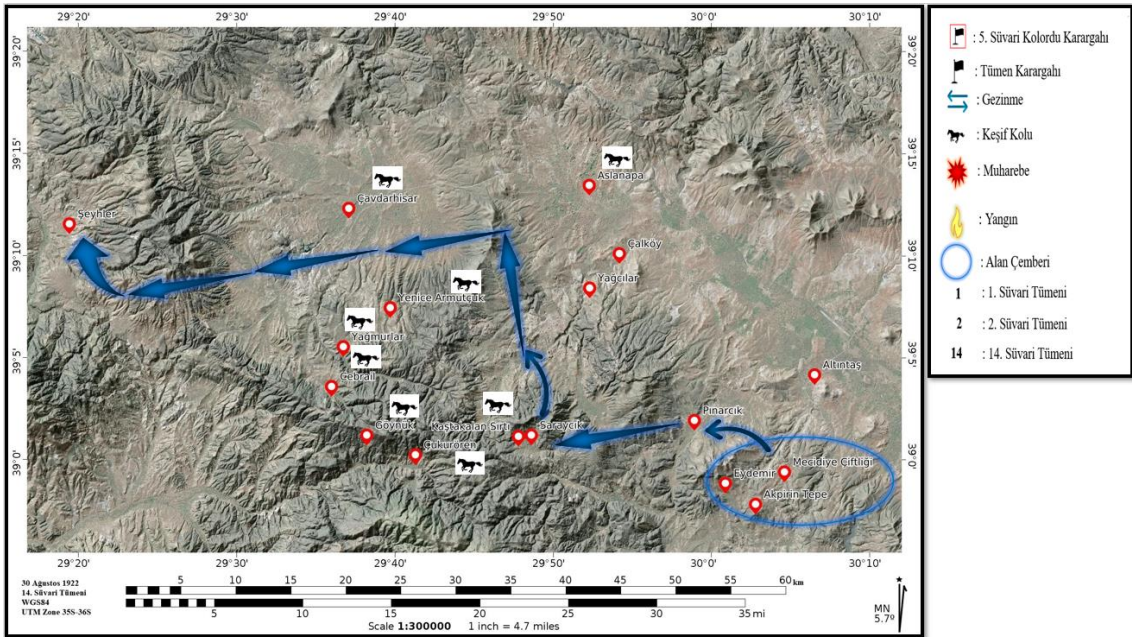
Ek Harita 4

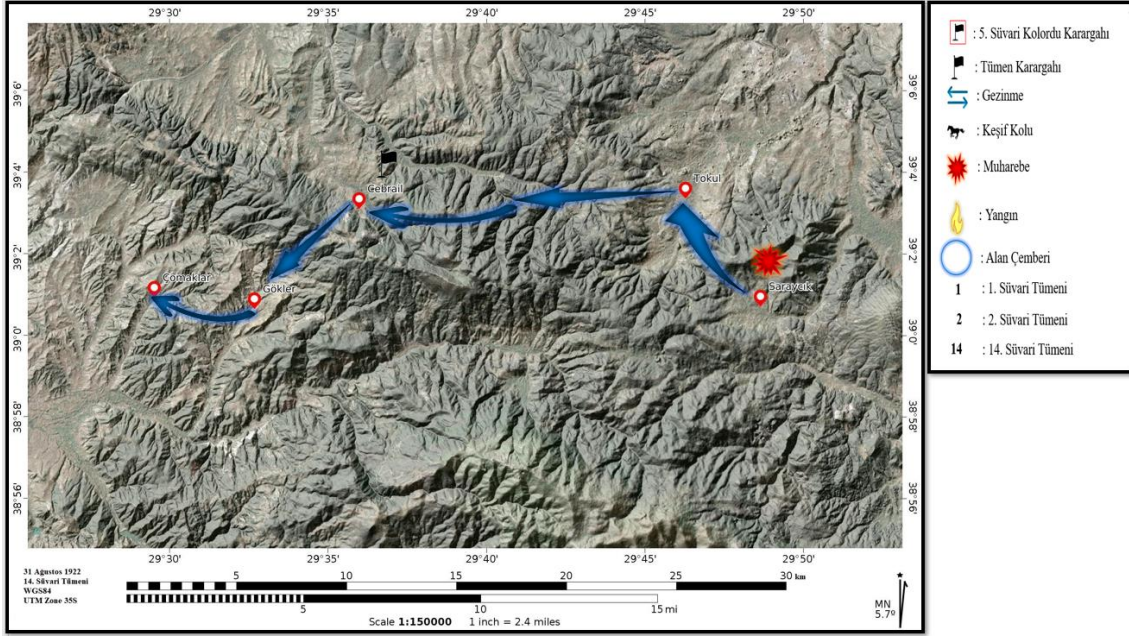
Ek Harita 5

Ek Harita 6

Ek Harita 7

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Destekleri için doktora tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet ALTINTAŞ'a teşekkür ederim.